

ФІНАНСОВІ РЕСУРСИ: ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ

УДК 330.3+622.32(477)

Л.Т. Гораль, д-р екон. наук**С.В. Король**, здобувач

Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу, м. Івано-Франківськ, Україна

**КЛАСИФІКАЦІЙНА БАЗА ДОСЛІДЖЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙ
У НАФТОГАЗОВІЙ СФЕРІ****Л.Т. Гораль**, д-р екон. наук**С.В. Король**, соискатель

Івано-Франковський національний технічний університет нафти і газу, г. Івано-Франковск, Україна

**КЛАССИФИКАЦИОННАЯ БАЗА ИССЛЕДОВАНИЯ ИНВЕСТИЦИЙ
В НЕФТЕГАЗОВОЙ СФЕРЕ****Liliana Horal**, Doctor of Economics**Svitlana Korol**, candidate

Ivano-Frankivsk National Technical University of Oil and Gas, Ivano-Frankivsk, Ukraine

**THE CLASSIFICATION BASE OF RESEARCHING INVESTMENTS
IN THE OIL AND GAS SECTOR**

У процесі трансформації енергетичного сектору економіки України в умовах формування загальноєвропейського енергетичного простору необхідним є оновлення (фізичне, моральне, інтелектуальне, інноваційне, інформаційне) підприємств нафтогазового комплексу, що є неможливим без реальних (капітальних) інвестицій. Охарактеризовано основні підходи до класифікації інвестицій та систему управління капітальними інвестиціями. Обґрунтовано значущість функціонального підходу до класифікації інвестицій на вітчизняних підприємствах. Встановлено, що такий підхід відіграє роль механізму, виконуючи набір окремих функцій. Представлено класифікацію основних категорій користувачів інвестиційної інформації підприємства, серед яких виокремлено кредиторів, інвесторів, покупців і замовників, постачальників і підрядників, акціонерів і власників, менеджерів і керівників, аудиторів. Запропоновано класифікацію реальних інвестицій у нафтогазовій промисловості за такими ознаками: джерела фінансування, направленість, регіональність та форми відтворення. Виділено ознаку класифікації інвестицій, а саме залежно від запланованого ефекту розподілити їх на результативні та перспективні. Встановлено, що класифікаційні підходи до інвестицій є вагомим чинником для прийняття ефективного інвестиційного рішення.

Ключові слова: інвестиції, підприємство, інвестиційна інформація, інвестування, нафтогазова промисловість.

В процесі трансформації енергетичного сектора економіки України в умовах формування загальноєвропейського енергетичного простору необхідно оновлення (фізичне, моральне, інтелектуальне, інноваційне, інформаційне) підприємств нафтогазового комплексу, неможливо без реальних (капітальних) інвестицій. Охарактеризовані основні підходи до класифікації інвестицій та систему управління капітальними інвестиціями. Обґрунтовано значущість функціонального підходу до класифікації інвестицій на вітчизняних підприємствах. Встановлено, що даний підхід виконує роль механізму, виконуючи набір окремих функцій. Представлено класифікацію основних категорій користувачів інвестиційної інформації підприємства, серед яких виокремлено кредиторів, інвесторів, покупців і замовників, постачальників і підрядників, акціонерів і власників, менеджерів і керівників, аудиторів. Представлено класифікацію реальних інвестицій у нафтогазовій промисловості за такими ознаками: джерела фінансування, направленість, регіональність та форми відтворення. Виділено ознаку класифікації інвестицій, а саме залежно від запланованого ефекту розподілити їх на результативні та перспективні. Встановлено, що класифікаційні підходи до інвестицій є вагомим чинником для прийняття ефективного інвестиційного рішення.

Ключевые слова: инвестиции, предприятие, инвестиционная информация, инвестирование, нефтегазовая промышленность.

In the process of transformation in the energy sector of Ukraine due to the formation of pan-European energy market, the renewal (physical, moral, intellectual, innovative, informative) of oil and gas companies is necessary which is impossible without real (capital) investments. The main approaches to the classification of investments and the control system of capital investments have been characterized. The importance of a functional approach to the classification of investments at the domestic enterprises has been proved. The given approach has been established to play the role of a mechanism performing the set of separate functions. The classification of the major categories of investment users of enterprise information has been presented among which lenders, investors, buyers and customers, suppliers and contractors, shareholders and owners, managers and executives, auditors can be singled out. The author's classification of real investments in the oil and gas industry has been offered due to the following criteria: the sources of funding, direction, regionality and forms of reproduction. The author's indication of investment classification has been highlighted, namely, depending on the intended effect to divide them into effective and promising. It has been found that classification approaches to the investments are an important factor for effective investment decision.

Key words: investments, enterprise, enterprise information, investing, oil and gas industry.

ФІНАНСОВІ РЕСУРСИ: ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ

Постановка проблеми. В умовах сьогодення інвестиції відіграють значну роль у розвитку економіки, оскільки завдяки їм здійснюється оновлення виробництва, відбувається переоснащення обладнання, вдосконалюються технології та реалізуються науково-дослідні роботи. Незважаючи на чималі дослідження у сфері інвестицій, досконало не систематизовано основні класифікаційні підходи та не виокремлено основні з них в умовах сучасних вітчизняних підприємств. Це, у свою чергу, пояснюється складністю та багатогранністю поняття «інвестиції», адже саме від їх ідентифікації як економічної категорії формуються класифікаційні ознаки, які дозволяють більш повно та чітко зрозуміти їх суть. Таким чином, питання щодо класифікації інвестицій з виокремленням класифікаційних ознак є досить актуальним у сфері інвестування, а також є підґрунтям подальших досліджень.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням щодо інвестування та класифікації підходів до інвестицій присвячено праці таких науковців, як: В.Ф. Дунаєв, А.М. Єрина, Н.П. Єпіфанова, О.В. Зінкевич, С.О. Іщук, А.Г. Коваленко, Н.В. Ковтун, Т.В. Кулініч, В.Н. Линдін, О.А. Поліщук, І.П. Скороход, Є.О. Тищук, В.І. Хомяков, В.Д. Шпаков та інших.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на наявні публікації з дослідження основних елементів інвестування, на сьогодні практично відсутні роботи, в яких виокремлено класифікаційні ознаки реальних інвестицій у нафтогазовій промисловості, а також не звернено увагу на таку ознаку класифікації інвестицій, як залежність від запланованого ефекту.

Метою статті є дослідження основних підходів до класифікації інвестицій з виокремленням домінуючого підходу в умовах сучасності.

Виклад основного матеріалу. У процесі трансформації енергетичного сектору економіки України в умовах формування загальноєвропейського енергетичного простору інвестиції є основним стимулюючим фактором розвитку нафтогазових підприємств. Ефективність інвестування залежить від того, наскільки вміло виокремлено класифікаційний підхід щодо інвестування, який повинен стати основним в умовах трансформації. Враховуючи складність інвестиційних процесів, слід виокремити такі класифікаційні підходи: системний, ситуаційний, функціональний і процесний.

Кожен із них дозволяє тією чи іншою мірою вплинути на результативність інвестування, зокрема системний підхід дозволяє адекватно описати імовірнісний механізм формування статистичних закономірностей [1; 2]. Ситуаційний підхід є логічним продовженням системного підходу, проте його сутність зводиться до певної ситуації, тобто конкретного складу обставин, які значною мірою впливають на інвестиції безпосередньо в цей момент [3]. Функціональний підхід включає в себе організацію, планування, контроль і координацію всіх основних функцій управління [4]. Сутність процесного підходу полягає у динамічному описі механізму, тим самим відтворюючи послідовність процесів інвестування на кожній стадії життєвого циклу.

У кожному із досліджених підходів велику роль відіграє сукупність об'єктів, суб'єктів та процесів управління інвестиційною діяльністю, які, у свою чергу, визначають систему управління капітальними інвестиціями.

Зазначимо, що об'єкт управління – це елемент, заради якого і створюється система управління. Отже, об'єктом системи управління капітальними інвестиціями є інвестиційні ресурси, сформовані з різних джерел походження; інвестиційний процес загалом та результат інвестування. Загалом суб'єктом системи управління капітальними інвестиціями на підприємстві є власник підприємства та посадові особи, що спрямовують управлінські дії на інвестиційну діяльність підприємства. Управління ж необхідно розглядати як процес, що постійно діє на підприємстві. Таким чином, процес управління

ФІНАНСОВІ РЕСУРСИ: ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ

капітальними інвестиціями – це дії посадових осіб, що мають відношення до прийняття управлінських рішень щодо капітального інвестування [5].

Проте ми частково поділяємо думку вчених [5] щодо поділу суб'єктів інвестування. Вважаємо, що безпосередньо кожен учасник інвестиційного процесу прямо чи опосередковано впливає на нього і його участь є істотною та важливою. Тому ми підтримуємо думку інших науковців [6], які пропонують провести аналіз інвестиційної інформації залежно від основних категорій його користувачів та їх економічних інтересів (рис. 1).

Рис. 1. Класифікація основних категорій користувачів інвестиційної інформації підприємства
Джерело: [складено авторами на основі [6].

Як видно з рис. 1, основними користувачами інвестиційної інформації можуть бути:

- кредитори, які зацікавлені в інформації, що дасть можливість визначити ризик неповернення позик, належних відсотків тощо;
- інвестори, які представляють інтереси капіталу;
- покупці і замовники, яким необхідна така інформація, що підтвердить надійність наявних ділових зв'язків з підприємством і визначить перспективи їх подальшого розвитку;
- постачальники і підрядники, які бажають отримати інформацію про можливості підприємства розрахуватись за зобов'язаннями у встановлені терміни;
- акціонери і власники, яких цікавить прибутковість підприємства та його стабільність у майбутньому, бо ці дані пов'язані з наявністю і розміром дивідендів, а також ступенем ризику при купівлі акцій;
- менеджери і керівники підприємства, яким необхідна інформація про ефективність використання майна, власного капіталу, рентабельність продукції тощо;
- аудитори, які під час проведення аналізу інвестиційної привабливості переслідують такі цілі: отримання загального уявлення про підприємство для визначення найбільш оптимального типу додаткових аналітичних інструментів, а також дослідження різноманітних перекозчень структурних взаємозв'язків з метою виявлення вихідних помилок [6].

Належність користувачів до тієї чи іншої групи визначає рівень доступності до джерел фінансової інформації про підприємство, що, безумовно, впливає на якість проведеного аналізу. Різна інтерпретація засобів і прийомів аналізу інвестиційної привабливості забезпечує різних суб'єктів аналізу необхідною інформацією для прийняття обґрунтованих рішень, які відповідатимуть поставленій меті, тим самим визначаючи їх інвестиційні види.

Так, І.О. Бланк за об'єктами вкладення виділяє фінансові (портфельні) та реальні інвестиції [7]. Проте наведена класифікація інвестицій є найбільш придатною для використання у процесі дослідження капітальних інвестицій, оскільки саме реальні інвестиції – це вкладення у створення нових, реконструкцію та технічне переобладнання діючих підприємств, інноваційні проекти й приріст матеріально-виробничих запасів [5].

У сучасних умовах на більшості підприємств реальне інвестування – це єдиний напрямок їх інвестиційної діяльності, що зумовлено не тільки нерозвиненістю фондового

ФІНАНСОВІ РЕСУРСИ: ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ

ринку України, а й певними перевагами, які забезпечують реальне інвестування. Насамперед, це вкладення в реальні об'єкти: у формі будівництва та запровадження в дію нових основних фондів; купівля нерухомості; придбання об'єктів приватизації й інші об'єкти. Питанням класифікації інвестицій приділяли увагу багато науковців, але на сьогодні немає єдиної думки серед них щодо сутності поняття, термінів і класифікації інвестицій. В економічній літературі також немає детальної, а особливо єдиної класифікації інвестицій, яка, на нашу думку, є достатньо актуальною для нафтогазової промисловості, особливо в умовах формування загальноєвропейського енергетичного простору.

У разі створення сприятливого інвестиційного клімату в країні, Україна у період до 2030 р. за рахунок енергозбереження та збільшення видобутку традиційних і нетрадиційних ресурсів здатна досягнути рівня повного самозабезпечення власним газом [8].

Тому вважаємо за доцільне запропонувати авторську класифікацію реальних інвестицій у нафтогазовій промисловості (рис. 2).

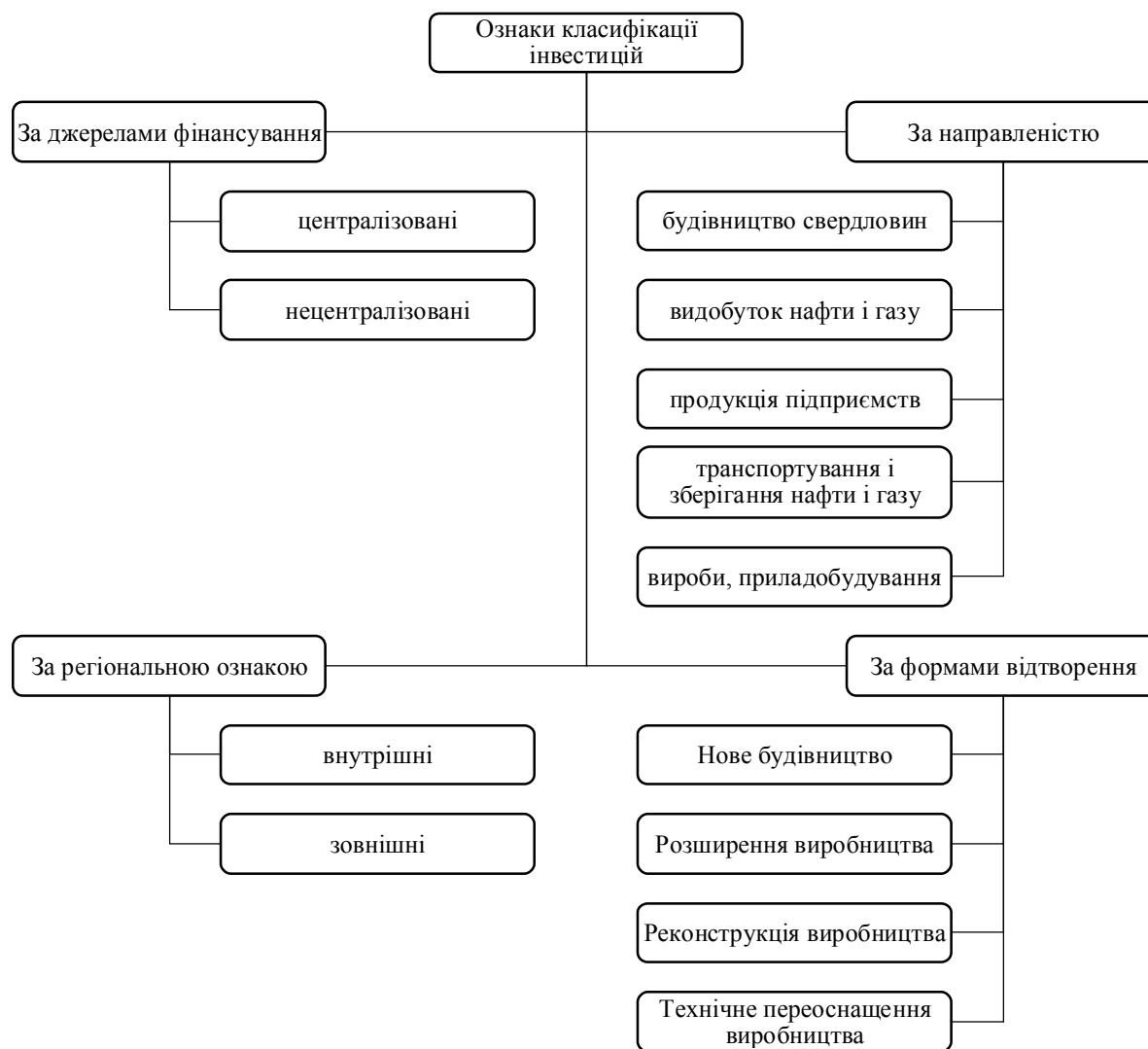

Рис. 2. Класифікація реальних інвестицій у нафтогазовій промисловості

Джерело: складено авторами на основі [9; 10].

Як бачимо з рис. 2, найбільш загальною є класифікація інвестицій за певними ознаками, зокрема: за джерелами фінансування (централізовані, нецентралізовані); за напрямленістю (будівництво свердловин, видобування нафти і газу, продукція підприємств, транспортування та зберігання нафти й газу, вироби та приладобудування); за

ФІНАНСОВІ РЕСУРСИ: ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ

регіональною ознакою (внутрішні, зовнішні); за формами відтворення (нове будівництво, розширення виробництва, реконструкція виробництва, технічне переоснащення виробництва).

Вивчаючи публікації окремих авторів [11; 12; 13] щодо класифікації інвестицій, ми вважаємо, що кожна з них є неповною. Найбільш повною за переліком класифікаційних ознак є класифікація науковців, яка складається з п'ятнадцяти класифікаційних ознак: за об'єктами вкладення капіталу (фінансові, реальні); за характером участі в інвестиційному процесі (початкові, реінвестиції); за відтворювальною структурою (валові, чисті, реновації); за ступенем залежності від доходів (похідні, автономні); за відношенням до підприємства-інвестора (внутрішні, зовнішні); за періодом здійснення (короткострокові, довгострокові); за сумісністю використання (незалежні, взаємозалежні, взаємовиключні); за рівнем доходності (високодохідні, середньодохідні, низькодохідні, бездохідні); за рівнем інвестиційного ризику (безризикові, низькоризикові, середньоризикові, високоризикові); за рівнем ліквідності (високоліквідні, середньоліквідні, низьколіквідні, неліквідні); за формами власності інвестованого капіталу; за характером використання капіталу в інвестиційному процесі; за регіональними джерелами залученого капіталу; за регіональною направленістю інвестованого капіталу (інвестиції на внутрішньому ринку, інвестиції на зовнішньому ринку); за галузевою направленістю (інвестиції в розрізі галузей і сфер діяльності відповідно до їх класифікатора) [14; 15].

Проте, на нашу думку, є необхідним виділити ще одну власну ознаку класифікації інвестицій – залежно від запланованого ефекту: результативні та перспективні. У свою чергу, пропонуємо результативні інвестиції охарактеризувати як інвестиції, які спрямовані на підвищення рівня прибутковості, продуктивності, рентабельності, конкурентоспроможності та фінансової стійкості. А перспективні інвестиції доцільно представити як інвестиції, ефективність яких полягає у виконанні стратегічних завдань для досягнення запланованої мети у майбутньому.

Висновки і пропозиції. Проведені дослідження свідчать, що природа інвестицій є достатньо складною і залежить від зовнішніх факторів впливу, але незважаючи на їх динамічність, усі різновиди інвестицій завжди будуть взаємопов'язаними і, крім певних відмінностей, мають багато спільного, а також усі вони спрямовані на приріст капіталу, отримання прибутку, тобто досягнення запланованої мети у майбутньому, що найкраще відображається через функціональний підхід до класифікації інвестицій, який пропонуємо застосовувати. Саме він є домінуючим на вітчизняних підприємствах, оскільки відіграє роль механізму, що виконує певне коло функцій, які розподілено серед окремих підрозділів та співробітників, які, у свою чергу, ієрархічно пов'язані між собою і формують функціональні напрями, кількість яких залежить від кількості та складності завдань організації.

Список використаних джерел

1. *Ерина А. М.* Математико-статистические методы изучения экономической эффективности производства / А. М. Ерина. – М. : Финансы и статистика, 1983. – 191 с.
2. *Ковтун Н. В.* Статистичне дослідження інвестиційного процесу та інвестиційної діяльності: теорія, методологія, практика : монографія / Н. В. Ковтун. – К., 2005. – 441 с.
3. *Хомяков В. І.* Менеджмент підприємства : навч. посіб. / В. І. Хомяков. – К. : Кондор, 2005. – 434 с.
4. *Скороход І. П.* Інвестування : методичний посібник з навчальної дисципліни для студентів напряму підготовки 6.030501 «Економічна теорія» / І. П. Скороход. – Одеса : Одеський національний університет імені І. І. Мечникова, 2014. – 447 с.
5. *Поліщук О. А.* Особливості управління капітальними інвестиціями в системі управління сучасним підприємством [Електронний ресурс] / О. А. Поліщук, Є. О. Тищук. – Режим доступу :

ФІНАНСОВІ РЕСУРСИ: ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ

<http://intkonf.org/ken-dotsent-polischuk-oa-tischuk-eo-osoblivosti-upravlinnya-kapitalnimi-investitsiyami-v-sistemi-upravlinnya-suchasnim-pidpriemstvom/>.

6. *Коваленко А. Г.* Сучасні аспекти аналізу інвестиційної привабливості суб'єктів господарювання [Електронний ресурс] / А. Г. Коваленко // Ефективна економіка. – 2013. – № 7. – Режим доступу : <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=2165>.

7. *Бланк І. О.* Фінансовий менеджмент : навч. посіб. / І. О. Бланк. – К. : Ельга, 2008. – 724 с.

8. *Червінська О. С.* Стан та перспективи розвитку підприємств нафтогазового комплексу України / О. С. Червінська, А. Я. Грицик // Науковий вісник НЛТУ України. – 2014. – Вип. 24.6. – С. 306.

9. *Зінкевич О. В.* Теоретико-інституційні підходи до класифікації реальних інвестицій [Електронний ресурс] / О. В. Зінкевич. – Режим доступу : <http://eztuir.ztu.edu.ua/5507/1/153.pdf>.

10. *Економіка підприємств нафтової і газової промисловості : підручник / В. Ф. Дунаєв, В. Д. Шпаков, Н. П. Єпіфанова, В. Н. Ліндін ; під ред. В. Ф. Дунаєва.* – М. : ФГУПІ, 2006. – 352 с.

11. *Боднар Н.* Сутність інвестицій, їх види та характеристика [Електронний ресурс] / Н. Боднар. – Режим доступу : <http://business-consultant.com.ua/publicacim402.html>.

12. *Іваночко С. С.* Суть та види інвестицій / С. С. Іваночко, О. М. Свінцов // Науковий вісник НЛТУ України. – 2011. – Вип. 21.15. – С. 181–187.

13. *Данілов О. Д.* Інвестування : навч. посіб. / О. Д. Данілов, Г. М. Івашина, О. Г. Чумаченко. – Ірпінь, 2001. – 377 с.

14. *Бланк И. А.* Инвестиционный менеджмент : учебный курс / И. А. Бланк. – К. : Эльга-Н, Ника-Центр, 2001. – 448 с.

15. *Череп А. В.* Инвестознaвство : підручник / А. В. Череп. – К. : Кондор, 2006. – 398 с.